

Soběstačnost a spotřeba obilnin v Československé republice.

(Pokračování.)

Chleboviny.

Pro lidskou výživu zaujímají chleboviny první místo. Obsahující všechny potřebné živiny poskytují vydatné potraviny. Samotný chléb člověku jako potrava ovšem nestačí a bylo-li namnoze zvykem na počátku 19. století dávatí vojákům jako výhradnou stravu 3 libry chleba denně, musili tím vojáci tělesně scházeti.¹³⁾ Chleboviny mají dále tu výbornou vlastnost, že jakožto obilí se dají snadno uchovati dlouhý čas, čímž předčí všechny ostatní potraviny. Konečně hodí se výborně za potravu lidskou, že se dají z nich připravovati rozličné pokrmy.

Pro tyto vlastnosti chleboviny se staly obecnou potravinou lidskou. Výrobky z nich, zvláště chléb, jsou nepostrádatelnou, každodenní potravou. V tom ohledu předčí i brambory a maso. Většina lidí nemá denně masa, i brambory zvláště u bohatších vrstev národa často chybí, ale téměř každý člověk u nás denně jí chléb, nebo i jinou potravinu připravenou z chlebovin. Ve válečných dobách, kdy byla nouze o potraviny, nejcitelněji byl pocíťován nedostatek chleba.

V tom právě je důležitost chlebovin a význam soběstačnosti jich pro stát.

Úvaha o soběstačnosti a spotřebě chlebovin v československé republice týká se pšenice, žita a souržice. Spotřeby ječmene pro výrobu chlebové mouky a krup ubývá, takže v normální době ječmen jako chlebovina nemá té důležitosti jako dříve jmenované druhy obilnin. Budou proto v této kapitole o ječmeni pouhé zmínky, kdežto vlastní

¹³⁾ Dra Josefa Pazourka „Obilí v hospodářské politice a na světovém trhu“, str. 9., kde cituje Schmollera („Grundriss der allgemeinen Volkswirtschaftslehre“).

jeho spotřeba bude probrána ve zvláštním oddílu. Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi používá se dosti kukuřice jako chleboviny; i o ní bude pojednáno ve zvláštním odstavci.

Pšenice.

Pšenice má mezi obilninami první místo pokud se týče světového obchodu. Skýtá nejen výbornou mouku na jemná pečiva, ale jest i surovinou škrobu a sladuje se na bílé pivo. U nás s prospěchem se pěstuje do výše 450 m nad mořem¹⁴⁾, drsnější krajiny jí nesvědčí. Ozimé pšenice pěstuje se mnohem více než jarní; nejméně půdy se osévá špaldou, jejíž zrna zůstává i po vymlácení uzavřeno v pluchách, z nichž se musí vylupovati.

Na celkové světové produkci pšenice měla republika Československá, jejíž území je asi 1‰ celé souše, podíl 1·02%.

Přihlížíme-li k celkové sklizni, zaujímal náš stát ve světové výrobě pšenice r. 1922 jedenácté místo mezi evropskými státy, Ruska nečítajíc a to za Francií (64,057.300 q), Itálií (43,700.000 q), Španělskem (34,147.500 q), Rumunskem (25,040.500 q), Německem (19,577.100 q), Velkou Británií s Irskem ((17,339.500 q), Maďarskem (12,267.100 q), Polskem (11,505.100 q), královstvím S. H. S. (11,498.200 q) a Bulharskem (9,346.700 q). Roku 1920 a 1921 byla naše republika na místě desátém, předpokládáme-li, že r. 1921 Velká Británie s Irskem a království S. H. S., o nichž není statistických dat toho roku po ruce, měly sklizně takové jako r. 1920 anebo 1922. V letech 1920 a 1921 bylo u nás sklizeno pšenice více než v Polsku.

Z mimoevropských zemí předčily náš stát r. 1922 Spojené státy severoamerické (233,026.400 q), Kanada (108,805.900 q), Britská Indie (99,704.700 q), Argentina (52,817.200 q), Austrálie (28,576.800 q) a Egypt (9,973.900 q).

Celkové sklizně pšenice (ozimné, jarní i špaldy) v naší republice byly:

r. 1920 celkem	7,181.801 q,
r. 1921 „	10,532.108 q,
r. 1922 „	9,154.858 q

Za tato tři léta bylo sklizeno dohromady 26,868.767 q pšenice.

Sklizně let 1920 až 1922 měly hraditi spotřebu od žní 1920 do žní 1923. Poněvadž nestačily spotřebě, zajímá nás, jaká množství v tom období, t. j. od žní 1920 do žní 1923 byla k nám dovezena a vyvezena a jaký byl rozdíl dovozu a vývozu. To je patrné z těchto tabulek.

D o v o z:¹⁵⁾

roku	pšenice	pšeničné mouky	pšeničné krupice
1920	q	q	q
od 1./8. do			
31./12. 1920	28.206	876.369	16
1921	1,388.732	2,775.982	672
1922	337.584	2,074.643	11.826
od 1./1. do			
31./7. 1923	41.506	1,125.254	7948
celkem	1,796.028	6,852.248	20.462

¹⁴⁾ V Alpách do 800—900 m.

¹⁵⁾ Dovoz a vývoz pečiva jsou malé a nedopustíme se chyby, vynecháme-li je.

V ý v o z:

roku	pšenice q	pšeničné mouky q	pšeničné krupice q
od 1./8. do			
31./12 1920	329	2.049	4
1921	1.035	1.119	7
1922	4.010	241.705	106
od 1./1. do			
31./7. 1923	926	166.355	28
celkem	6.300	411.228	145

Bylo tudíž dovezeno k nám o 1,789.728 q pšenice a o 6,461.337 q mlýnských výrobků z této chleboviny více, než bylo od nás vyvezeno.

Převedeme-li výrobky z pšenice na pšenici v poměru 75 : 100, bylo spotřebováno v Československé republice mimo vlastní sklizeň od žní 1920 do žní 1923 celkem 10,404.844 q pšenice.

Podle těchto dat spotřeba pšenice v našem státě od žní 1920 do žní 1923 byla uhrazena 72% z vlastní sklizně a 28% dovozem z ciziny.

Poněvadž byl tu vzat v úvahu i velmi nepříznivý rok 1920, pokusme se korigovati tento výpočet jiným a to použitím dat r. 1922. Dovoz i vývoz pšenice od žní 1922 do žní 1923 je zřejmý z této tabulky:

Zboží	Dovoz q	Vývoz q	Dovezeno více q
Pšenice	256.900	1.393	255.507
Mouka pšeničná	2,170.377	370.166	1,800.211
Krupice pšeničná	16.296	133	16.163

Přebytek dovozu nad vývozem činí 2,677.339 q v hodnotě obilí pšenice. R. 1922 bylo u nás sklizeno 9,154.858 q pšenice. Od žní 1922 do žní 1923 uhradili jsme tudíž z vlastní sklizně přes 77% celé spotřeby.

Rok 1921 sám o sobě, poměrně velikou sklizní v letech poválečných, dal by zajisté ještě příznivější bilanci.

Při tom třeba znovu upozorniti, že dosud nebylo zcela dosaženo ani průměrných výnosů předválečných. Dr. F. Lenfeld, počítaje s normálními výnosy předválečnými, udává naši pasivnost v pěstování pšenice 20%. Poválečný vývoj v hektarové výnosnosti snižuje naši pasivnost a blíží se již číslu udanému drem F. Lenfeldem. Za příznivých podmínek výrobních tento vývoj by mohl snížit dovoz do republiky i pod 20% celkové spotřeby.

Od žní 1920 do žní 1923 bylo v Československé republice spotřebováno podle dat dříve uvedených z vlastní sklizně 26,868.767 q, z přebytku dovozu nad vývozem 10,404.844 q, dohromady 37,273.611 q pšenice.

Spotřebovalo se tudíž ročně průměrně 12,424.537 q pšenice.

r. 1921		630.807 ha
„ 1922		618.510 „
„ 1923		610.126 „
za tři léta		1,859.443 ha.

Počítáme-li, že se na 1 ha vysejí 2 q, bylo k osetí potřebí 3,718.886 q pšenice.

Pro tříletý konsum zbylo 33,554.725 q pšenice. Za rok spotřebovalo 13,613.172 obyvatelů našeho státu k výživě průměrně 11,184.908 q pšenice, z čehož připadá na osobu přes 82 kg ročně.

Podle úřední statistiky¹⁶⁾ spotřeboval obyvatel Rakousko-Uherska v letech:

1885—87	91·8
1888—92	92·5
1893—97	100·5
1896—1900	94·54
1901—05	105·42
1906	127·29
1907	86·25 kg pšenice.

Spotřeba obyvatele Rakousko - Uherska se zvětšovala.¹⁷⁾ Vzrůst nebyl přímočarý, spíše by se dal znázorniti vlnovkou; v období 1893—97 vrcholí, potom klesá (1896—1900) a znovu stoupá.

Vzrůst spotřeby pšenice jeví se téměř ve všech zemích.¹⁸⁾ V Evropě se spotřebovalo pšenice v kg:

	V západní Evropě	Ve východní	V celé Evropě
v letech 1891—1895	83	99	89
1896—1900	86	92	88
1901—1905	87	116	99

Ve východní Evropě se spotřebovalo poměrně více pšenice než v západní.

Rakousko-Uhersko některými zeměmi patřilo k západní, jinými k východní Evropě i pokud se týče spotřeby pšenice. Shodně s tím v českých zemích byla spotřeba menší než v Uhrách. Vliv na to měla i různá produkce pšenice v těchto zemích: v českých menší než v uherských. I v Uhrách byly různé poměry v různých krajinách: většinou hornaté Slovensko a zvláště Podkarpatská Rus nevyráběly a nespotřebovaly poměrně tolik pšenice jako bohatá nížina uherská.

To nutno mítí na zřeteli při srovnávání poměrné spotřeby pšenice v Rakousko-Uhersku s nynější spotřebou v našem státě. Válka a tísnivé hospodářské poměry po válce nezměnily u nás spotřebu pšenice tak, jak by se zdálo prostým srovnáním statistických dat. Rozdíl zvětšuje i různý způsob výpočtu; kdežto v rakouské statistice

¹⁶⁾ Das Getreide im Weltverkehr. Vom k. k. Ackerbauministerium vorbereitete Materialien für die Enquete über börsenmäßigen Terminhandel mit landwirtschaftlichen Produkten. III. Erläuternde Bemerkungen, Wien 1900. Str. 85. — Das Getreide im Weltverkehr. Zusammengestellt im Auftrage des k. k. Ackerbauministeriums durch die statistische Zentralkommission. Neue Folge 1905. Str. 115. Dritte Folge 1909. Str. 105. Některá data jsou udána různě: tak na př. průměrná spotřeba let 1896—1900 podle „Neue Folge“ je 95·93, kdežto podle „Dritte Folge“ 94·54 kg. Podobně je tomu i u spotřeby za jednotlivá léta.

¹⁷⁾ V díle dra Josefa Pazourka, Obilí v hospodářské politice a na světovém trhu, str. 71, viz Fridrichowiczovu statistiku z „Technik des internationalen Getreidehandels, str. 285. — O spotřebě pšenice v Rakousko-Uhersku píše též JUDr. Fratišek Kubec v Úvodu do zemědělské statistiky“ na str. 150—153.

¹⁸⁾ Podrobnější údaje jsou v dílech: Obilí v hospodářské politice a na světovém trhu, Das Getreide im Weltverkehr (pokud se týče Německa, Ruska, Velké Británie s Irskem, Francie, Italie a Spojených států severoamerických), a v Úvodu do zemědělské statistiky.

bylo čítáno na osetí 1 ha 170 kg ozimé a 184 kg jarní pšenice, mouka pak přepočítávána na obilí v poměru 82 : 100, v této úvaze počítáno s výsevem 2 q na 1 ha a poměrem 75 : 100.

Podle dra Kubce spotřeboval v průměru let 1906—12 obyvatel Předlitavska 82 kg pšenice. I když připustíme, že v českých zemích byla spotřeba pšenice větší než v ostatních zemích předlitavských a že i Slovensko konsumovalo více, přece úbytek spotřeby pšenice u nás není značný.

Relativní spotřeba naše je menší než průměrná spotřeba pšenice v západní Evropě. Přibližně lze ji srovnati s poměrnou spotřebou Německa (86 kg) a Ruska (58·82 kg) v období 1901—1905.¹⁹⁾ Je to vysvětlitelné, uvážíme-li, že slovanští a germánští národové spotřebovují poměrně hodně žita, kdežto ostatní národové evropští dávají přednost pšenici. Ve Francii spotřeboval v té době obyvatel průměrně 205 kg, ve Velké Británii s Irskem 164·16 kg, v Itálii 154·82 kg ročně.

Žito.

Žitu se u nás věnuje největší procento orné půdy ze všech obilnin. Jeho nároky na půdu a podnebí jsou ze všech obilnin nejskromnější a tím se stává nejdůležitější obilninou pohorských krajín, kde jeho zdar je zdarem celého hospodářství. V naší vlasti je žito rozšířeno až do 900 m nad mořem.²⁰⁾ Pěstuje se hlavně jako ozim.

Podíl naší republiky na celkové světové produkci žita r. 1921 činil 3·23%.

Pokud se týče celkové sklizně, byl náš stát r. 1922 na třetím místě v řadě evropských států (mimo Rusko), a to za Německem (52,339·400 q) a Polskem (51,131·500 q). Toto místo zaujímal i v letech 1920 a 1921. Z mimoevropských zemí jedině Spojené státy severoamerické předchýly nás produkcí žita (24,257·200 q).

Sklizně žita.

Roku 1920 bylo sklizeno	8,367·556 q
„ 1921 „ „	13,649·385 „
„ 1922 „ „	12,979·355 „
Za tři leta bylo sklizeno . . .	34,996·296 q žita.

D o v o z.

roku	žita q	žitné mouky q
1920 od 1./8. do 31./12.	168·019	21·649
1921	745·606	77·444
1922	97·021	146·639
1923 od 1./1. do 31./7.	746	2·217
celkem . . .	1,011·392	247·949

¹⁹⁾ Na osev 1 ha počítáme ve Francii 177 kg, v Německu 170 (u ozimé) a 184 kg (u jarní pšenice), ve Velké Británii 2¼ bušku na akr. Mouka byla převáděna na obilí v poměru: ve Francii 80:100, ve V. Británii 72:100, v Itálii 82:100, v Rusku 82:100. (Das Getreide im Weltverkehr.)

²⁰⁾ V Alpách 1600, v Sieře Nevadě 2230 m.

roku	žita q	žitné mouky q
1920 od 1./7. do 31.12.	293	352
1921	245	218
1922	40.128	43.289
1923 od 1./1. do 31./7.	81.186	266.772
celkem	121.852	310.631

Bylo tudíž za uvedené období k nám dovezeno o 889.540 q žita více, ale o 62.682 q mouky méně než bylo vyvezeno. Převédeme-li mouku na hodnotu obilí (72 : 100) bylo do republiky dovezeno o 802.482 q žita více než bylo vyvezeno. Srovnáme-li toto množství s domácí sklizní a všimneme-li si vzestupu vývozu a sestupu dovozu,²¹⁾ můžeme říci, že s vlastní sklizní žita úplně vystačíme, ba že budeme moci je částečně vyvážeti, jak je patrné z dat r. 1922.

Dovoz a vývoz žita od žní 1922 do žní 1923 byl tento:

	q	q	q
Zboží	Dovoz	Vývoz	Vyvezeno více o
Žito	10.241	92.554	82.313
Mouka žitná	30.220	291.510	261.290

V hodnotě obilí bylo v tomto období vyvezeno o 445.216 q žita více, než bylo k nám dovezeno. S produkcí žita 1922 jsme tedy nejen úplně vystačili, ale mohli jsme ještě vyvézt 3.43% sklizně.

Jaká byla spotřeba žita u nás:

Od žní 1920 do žní 1923 bylo spotřebováno z vlastní sklizně 34,996.296 q z přebytku dovozu nad vývozem 802.482 q žita, tedy celkem 35,798.778 q žita.

Z tohoto množství bylo oseto půdy:

roku 1921	873.708
„ 1922	881.414
„ 1923	860.085
celkem	2,615.207

Počítáme-li 2 q na osetí 1 ha půdy, vyselo se 5,230.414 q žita. Pro konsum na 3 léta zbylo 30,568.364 q, spotřebováno tudíž za rok průměrně 10,189.455 q žita, což jest téměř 75 kg na osobu.

Podle úředních dat²²⁾ spotřeboval obyvatel Rakousko-Uherska průměrně v letech:

1885—87	66.2 kg
1888—92	60.4 „
1893—97	59.2 „
1896—1900	55.75 „
1901—05	60.88 „
1906	67.26 „
1907	74.96 „

Spotřeba žita od let 1885—87 se zmenšovala až do let 1896—1900, potom rychle jí přibývalo; celkově i tu možno říci, že se konsum žita zvětšoval stejně jako v jiných zemích.

²¹⁾ Roku 1923 bylo vyvezeno 31,216.774 kg žita a 33,963.394 kg žitné mouky, dovezeno pak jen 1,370.167 kg žita a 1,269.737 kg žitné mouky.

²²⁾ „Das Getreide im Weltverkehr“. Též „Obilí v hospodářské politice a na světovém trhu“.

Spotřeba žita v Evropě:

	západní	východní	celkově
v letech 1891—95	54	113	77
1896—1900	55	117	80
1901—1903	57	118	82

Pokud se týče spotřeby žita v různých zemích Rakousko-Uherska, není možno Uhry čítati k východní, české země pak k západní Evropě. Jako v Uhrách poměrně více se pěstovalo a spotřebovalo pšenice, tak zase v českých zemích se poměrně více pěstovalo a spotřebovalo žito. Tak tomu je dosavad, porovnáváme-li české země se Slovenskem.

Nebylo by tudíž ani zde správné srovnávati prostě statistická čísla a z nich usuzovati, že spotřeba žita se u nás zvětšila. Právě naopak možno tvrditi, že konsumpce žita v československé republice je menší než před válkou a to ve větší míře než je tomu u pšenice.

Podle dra Kubce spotřeboval v průměru let 1906—12 obyvatel Předlitavka 82 kg pšenice a 96.8 kg žita, tedy více žita než pšenice.

Tak tomu přibližně bylo i v českých zemích. I když na Slovensku a v Podkarpatské Rusi spotřebovalo se více pšenice než žita, přece jenom i nyní v naší republice byla by větší spotřeba žita než pšenice, kdyby obyvatelstvo českých zemí konsumovalo tyto chleboviny v témž poměru jako před válkou. Poklesla-li spotřeba pšenice u nás proti období před válkou, tím více se zmenšila konsumpce žita.

Jako spotřebou pšenice, tak i spotřebou žita jsme blíže Rusům (137.63 kg průměrně za rok v letech 1901—05) a Němcům (149.5 kg v témže období) než ostatním národům evropským. (Ve Francii 30 kg, ve Velké Británii s Irskem 2.36 kg ročně).

Souřež.

Souřež (souržice) je směs žita a pšenice. Obilné směsi se pěstují tam, kde obilnina sama by se nedařila buď vlivem podnebí nebo půdy. Jímí se dociluje většího výnosu a lepší jakosti zrna; ale souřež má tu nevýhodu, že žito dozrává dříve než pšenice a tím při kosení buď žito je přezralé nebo pšenice nedozralá. To asi brání většímu rozšíření souřeže.

R. 1922 bylo jí sklizeno 239.774 q, r. 1923 bylo dovezeno k nám 504 q; na osev 16.945 ha půdy roku 1923 bylo použito 33.890 q (počítáme-li 2 q na 1 ha). K výživě zbylo 206.388 q, čímž se zvýšila spotřeba chlebovín u 1 obyvatele o 1.5 kg.

Resumé o spotřebě hlavních chlebovín.

Podle předcházející úvahy spotřebuje v republice osoba průměrně 82 kg pšenice, 75 kg žita a 1½ kg souřeže, celkem 158½ kg (zhruba 160 kg) hlavních chlebovín.

Dr. Jan Stocký v díle „Hospodářská budoucnost zvláště Československa“, na stránce 2. píše: „Průměrná skutečná spotřeba podle statistiky domácích účtů 18 rodin dělnických za 52 neděl (Zprávy státního úřadu statistického, 1923, číslo 1.²³) nepřesahuje 250 kg.“

²³) Podle Zpráv státního úřadu statistického republiky československé r. 1923, číslo 1. vykazuje statistika domácích účtů 18 rodin dělnických za 52 neděl na hlavu průměrnou spotřebu: mouky 53.08 kg, chleba 122.55 kg, pečiva 7.07 kg, krupice 2.68 kg, náhražky kávy 3.18 kg, jídla mimo dům za Kč 19.69. Na osobu úřednické rodiny podle téhož čísla Zpráv připadá ročně mouky 54.88 kg, chleba 59.59 kg, pečiva 13.20 kg, krupice 1.13 kg, náhražky kávy 1.20 kg, jídla mimo dům za Kč 236.42.

Tento odhad jest veliký zvláště proto, že nepřihlíží k obyvatelstvu s nižší spotřebou. (Statistika domácích účtů úřednických rodin v témž čísle Zpráv.) Můžeme počítati, že obyvatel naší republiky nespotřeboval v letech poválečných ani 200 kg všech chlebovin za rok. Rozdíl mezi touto spotřebou a spotřebou pšenice, žita a souřžice dlužno přičísti na vrub obou podružných chlebovin, ječmene a kukuřice.

Ing. Ant. Prokeš, tajemník ministerstva zemědělství v „Krátkém přehledu československého zemědělství“ na stránce 51. schematicky odhaduje roční spotřebu 2 q pšenice a žita na hlavu v českých zemích a 1 q těchto chlebovin na Slovensku a v Podk. Rusi, což v celkové spotřebě odpovídá asi mému výpočtu. Menší spotřebu na Slovensku a v Podk. Rusi odůvodňuje spotřebou kukuřice.

V různých krajích naší republiky je různá spotřeba chlebovin, zvláště pokud se týká jednotlivých jích druhů. Hlavních chlebovin (pšenice, souřžice a žita) se spotřebuje více v zemích českých než na Slovensku a zvláště v Podkarpatské Rusi. V jižní části Slovenska je větší spotřeba pšenice než v českých zemích. Jsou zajisté kraje, kde ječmen toliko v nepatrném množství se používá jako chlebovina, kdežto v jiných krajinách spotřebuje se ho poměrně více. V Čechách kukuřice je neobvyklou chlebovinou, na Slovensku a zvláště v Podkarpatské Rusi se konsumuje. V některých krajinách spotřeba chlebovin je menší i proto, že je nahrazena větší spotřebou jiných plodin, zvláště bramborů.

V Rakousko-Uhersku²⁴⁾ spotřeboval obyvatel pšenice a žita:

v letech 1885—87	158.0
1888—92	152.9
1893—97	159.7
1896—1900	150.29
1901—05	166.3
1906	194.55
1907	161.21

Spotřeba jevila tendenci vzrůstající. Podle dra Kubce²⁵⁾ spotřeboval obyvatel Rakousko-Uherska v průměru let 1909—13 ročně 205.93 kg, obyvatel Předlitavska v průměru let 1906—12 ročně 178.8 kg pšenice a žita. Válka a tisnivé poměry poválečné zmenšily u nás spotřebu hlavních chlebovin tudíž značně; konsumce žita se zmenšila více než konsumce pšenice.

Podle úřední statistiky (Das Getreide im Weltverkehr) spotřeboval v letech 1901—05 průměrně ročně obyvatel:

kg žita a pšenice.

v Německu	235.5
ve Francii	235.—
ve Velké Británii a Irsku	166.52
v Rusku	196.45
ve Spojených státech severoamer.	141.—

²⁴⁾ Das Getreide im Weltverkehr.

²⁵⁾ Úvod do zemědělské statistiky, str. 152. Dr. Kubec neuvádí, byl-li při počítání spotřeby odečten výsev a v jakém poměru byla převáděna mouka na zrno.

Dr. Kubec v „Úvodu do zemědělské statistiky“ uvádí poměrnou roční spotřebu pšenice a žita v průměru let 1909—13:

v Německu	248.82
ve Francii	272.16
ve Velké Británii	165.8 (pšenice)
v Itálii	188.2
v Rusku (evrop. i asijsk., bez Finska)	246.43 kg.

Ač spotřeba obilí je jen do jistého stupně měřítkem životní míry, přece jenom je z těchto dat patrné, že se u nás žije skromně. Dá se očekávat, že se zlepšováním životních poměrů těch vrstev národa, které nejvíce trpí následkem války, rychle se bude zvětšovat i relativní spotřeba hlavních chlebovin.

Shrme-li všechny vývody, můžeme říci: obyvatel naší republiky spotřebuje k výživě průměrně 160 kg pšenice, souržice a žita. Spotřeba těchto hlavních chlebovin se zvyšuje tím, že se používá též ječmene, na Slovensku a v Podk. Rusi pak i kukuřice k výživě obyvatelstva. Čechy, Morava a Slezsko spotřebují více žita, Slovensko více pšenice, kukuřici pak nahrazuje z části žito, v Podk. Rusi jest spotřeba kukuřice zvláště značná. I mezi jednotlivými krajinami téže země jest rozdíl v spotřebě hlavních chlebovin. Menší jich spotřeba v některých krajinách jest nahrazena nejen větší spotřebou ječmene nebo kukuřice, ale i větší spotřebou jiných plodin, zvláště bramborů.

Spotřebu 200 kg chlebovin (pšenice, souržice a žita) možno určit za mez pro krajiny s největší spotřebou, kdežto za mez pro krajiny s nejmenší spotřebou možno vésti 150 kg. Na Slovensku a v Podk. Rusi možno výtknouti nejnižší mez spotřeby hlavních chlebovin ještě menšími čísly.

Soběstačnost jednotlivých zemí.

Za základ jsou vzata statistická data let 1921—1922, pokud se týče sklizní, a roku 1922—1923, pokud se týče osevů:

Čechy.

Sklizně:

roku	pšenice	žito	souržice	chlebovin dohromady
	q	q	q	q
1921	4,252.458	7,459.725	70.760	11,782.943
1922	3,744.875	7,057.089	63.143	10,865.107
za 2 leta	7,997.333	14,516.814	133.903	22,648.050
průměrně ročně	3,998.667	7,258.407	66.951	11,324.025

Plochy osevů:

roku	pšenice	žito	souržice	chlebovin dohromady
	ha	ha	ha	ha
1922	229.296	459.022	4.477	692.795
1923	222.939	440.361	4.150	667.450
za 2 leta	452.235	899.383	8.627	1,360.245
průměrně ročně	226.118	449.692	4.313	680.123

Počítáme-li na osetí 1 ha 2 q, bylo spotřebováno:

pšenice	452.236 q
žita	899.384 „
souržice	8.626 „
chlebovin dohromady	1.360.246 q

Z vlastní sklizně pro výživu 6,670.582 obyvatel zbylo ročně průměrně:

pšenice	3,546.431 q
žita	6,359.023 „
souržice	58.325 „
chlebovin dohromady	9,963.779 q

Z vlastní sklizně let 1921 a 1922 připadlo průměrně ročně na obyvatele:

pšenice	53.2 kg
žita	95.3 „
chlebovin dohromady	149.4 kg

Nedosahují tedy Čechy ani nejmenší meze dříve vytčené (150 kg ročně pro osobu).

Počítejme, že obyvatel Čech potřebuje průměrně k výživě 170 kg pšenice, souržice a žita (nekonsumuje se kukuřice). Pro výživu všech obyvatel by bylo potřeba 11,339.989 q hlavních chlebovin. Bylo by tudíž nutno dovézt do Čech asi 12% celé spotřeby hlavních chlebovin k výživě, a to téměř výhradně pšenice.

Morava.

Sklizně:

roku	pšenice	žita	souržice	chlebovin dohromady
	q	q	q	q
1921	2,082.357	2,999.949	81.749	5,164.055
1922	1,466.837	2,713.325	73.277	4,253.439
za 2 leta	3,549.194	5,713.274	155.026	9,417.494
průměrně ročně	1,774.597	2,856.637	77.513	4,708.747

Plochy osevu:

roku	pšenice	žita	souržice	chlebovin dohromady
	ha	ha	ha	ha
1922	100.424	183.722	5.650	289.796
1923	101.938	184.309	5.346	291.593
za 2 leta	202.362	368.031	10.996	581.389
průměrně ročně	101.181	184.016	5.498	290.695

Při 2 q na 1 ha bylo spotřebováno k osevu:

pšenice	202.362 q
žita	368.032 „
souržice	10.996 „
chlebovin dohromady	581.390 q

Od žní 1921 do žní 1923 zbylo tudíž z vlastní sklizně pro výživu 2,662.884 obyvatel průměrně na rok:

pšenice	1,572.235 q
žita	2,488.605 „
souržice	66.517 „
chlebovin dohromady	4,127.357 q

Průměrná spotřeba 1 obyvatele z vlastní sklizně Moravy v uvedeném období činila:

pšenice	59.0 kg
žita	93.5 „
chlebovin dohromady	155.0 kg

Přesahuje tudíž Morava nejnižší, dříve vytčenou mez soběstačnosti v chlebovinách. Při průměrné spotřebě roční 170 kg pšenice (souržice) a žita, bylo by nutno dovézt na Moravu asi 8% chlebovin.

Slezsko.

Sklizně:

roku	pšenice	žita	souržice	chlebovin dohromady
	q	q	q	q
1921	218.453	474.776	13.207	706.436
1922	192.014	501.822	15.490	709.326
za 2 leta	410.467	976.598	28.697	1,415.762
průměrně ročně	205.234	488.299	14.348	707.881

Plochy osevů:

roku	pšenice	žita	souržice	chlebovin dohromady
	ha	ha	ha	ha
1922	12.881	33.425	1.202	47.508
1923	13.755	33.626	1.109	48.490
za dvě leta	26.636	67.051	2.311	95.998
průměrně ročně	13.318	33.526	1.155	47.999

Počítáme-li 2 q obilnin na osetí 1 ha půdy, spotřebovalo se průměrně ročně:

pšenice	26.636 q
žita	67.052 „
souržice	2.310 „
chlebovin dohromady	95.998 q

Od žní 1921 do žní 1923 zůstalo z vlastní sklizně pro výživu 672.268 obyvatel průměrně na rok:

pšenice	178.598 q
žita	421.247 „
souržice	12.038 „
chlebovin dohromady	611.883 q

tudíž průměrně na hlavu:

pšenice	26.7 kg
žita	62.7 „
chlebovin dohromady	91.1 kg

Při konsumpci 170 kg pšenice (souržice) a žita ročně jedním obyvatelem, stačila by průměrná roční sklizeň za období 1921 a 1922 uhradití spotřebu výživy asi 54%.

Slovensko.

Sklizně:

roku	pšenice	žita	souržice	chlebovin dohromady
	q	q	q	q
1921	3,718.032	2,517.668	61.961	6,297.661
1922	3,465.363	2,493.422	85.094	6,043.879
za 2 leta	7,183.395	5,011.090	147.055	12,341.540
průměrně ročně	3,591.698	2,505.545	73.527	6,170.770

Plochy osevů:

roku	pšenice	žita	souržice	chlebovin dohromady
1922	253.672	186.775	6.538	446.985
1923	250.726	185.076	6.238	442.040
za 2 leta	504.398	371.851	12.776	889.025
průměrně ročně	252.199	185.926	6.388	444.513

Počítáme-li 2 q na osetí 1 ha, bylo potřebí k tomu;

pšenice	504.398 q
žita	371.851 „
souržice	12.776 „
chlebovin dohromady	889.025 q

Z vlastních sklizní roku 1921 a 1922 zůstalo k výživě průměrně ročně:

pšenice	3,087.300 q
žita	2,133.694 „
souržice	60.751 „
chlebovin dohromady	5,281.745 q

Při osevech a sklizních státní úřad statistický vzal za základ na Slovensku okresy, jak byly před novou úpravou nařízeními vlády československé ze dne 21. září 1922 číslo 275, 280 a 281 Sb. z. a n. Část služnovského okresu kapušanského za demarkační čarou byla počítána při statistice osevů a sklizní k Užhorodu. Tato část má 1.522 obyvatel, které nutno připočísti k Užhorodu. Naopak zase obce okresu užhorodského: Bežovce, Pinkovce, Záhor, Jenkovce, Nižní Německé, Sejkov, Tašola, Krčava, Vyšné Německé, Koromla, Husák a Petrovce s 5.530 obyvateli byly čítány k služnovskému okresu sobranceckému. Aby se data o osevech a sklizních shodovala s počtem konsumentů, nutno čítati na Slovensku 3,004.898, v Podk. Rusi 600.717 obyvatel.

Ze sklizní roku 1921 a 1922 zůstalo pro výživu 1 osoby na Slovensku průměrně na 1 rok:

pšenice	102.7 kg
žita	71.0 kg
chlebovin dohromady	175.8 kg

Uvažíme-li, že se na Slovensku užívá jako chleboviny i kukuřice, můžeme říci, že Slovensko vyrábí více chlebovin než jich spotřebuje. Vezmeme-li za základ roční spotřebu 150 kg hlavních chlebovin pro osobu, může Slovensko vyvézt asi 15% z toho, co mu po osetí půdy zůstane.

Podkarpatská Rus.

Sk l i z n ě:

roku	pšenice	žita	souržice	chlebovin dohromady
	q	q	q	q
1921	260.808	197.267	3.100	461.175
1922	285.769	213.697	2.770	502.236
za dvě leta	546.577	410.964	5.870	963.411
průměrně ročně	273.289	205.482	2.935	481.706

P l o c h y o s e v ů:

roku	pšenice	žita	souržice	chlebovin dohromady
	ha	ha	ha	ha
1922	23.237	18.470	241	41.948
1923	20.768	16.713	102	37.583
za dvě leta	44.005	35.183	343	79.531
průměrně ročně	22.003	17.592	171	39.766

K osetí (2 q na 1 ha) se spotřebovalo:

pšenice	44.005 q
žita	35.183 „
souržice	343 „
chlebovin dohromady	79.531 q

Zbylo tudíž pro výživu 600.717 obyvatel:

pšenice	229.284 q
žita	170.299 „
souržice	2.592 „
chlebovin dohromady	402.175 q

Z toho připadá na osobu průměrně ročně:

pšenice	38.2 kg
žita	28.3 kg
chlebovin dohromady	66.9 kg

Podkarpatská Rus poskytuje poměrně nejméně hlavních chlebovin svým obyvatelům. Počítáme-li, že by se na osobu mělo dostat jen 120 kg pšenice (souržice) a žita (poněvadž kukuřice je používáno v značné míře jako chleboviny), uhrazovala by vlastní sklizeň 55% spotřeby hlavních chlebovin.

Shrnutí.

Srovnáme-li země naší republiky podle celkového množství chlebovin připadajících na obyvatele, obdržíme toto sestupné pořadí:

Slovensko	175·8
Morava	155·0
Čechy	149·4
Slezsko	911
Podkarpatská Rus	66·9 kg chlebovin

na osobu ročně.

Slovensko je chlebovinami soběstačné, ba vykazuje přebytek; ostatní země jsou pasivní. Morava má z vlastní sklizně o málo více chlebovin než činí mez, kterou jsme stanovili pro nejmenší spotřebu. Slezsko a zvláště Podkarpatská Rus, kde bylo již čítáno s menší spotřebou pšenice (souržice) a žita, produkují jen o málo více než polovinu spotřeby.

Nejvíce pšenice z vlastní sklizně připadá na obyvatele Slovenska, nejméně na obyvatele Slezska. V sestupném pořadí následují jednotlivé země takto:

Slovensko	102·7
Morava	59·0
Čechy	53·2
Podkarpatská Rus	38·2
Slezsko	26·6 kg pšenice

na osobu ročně.

Žita z vlastní sklizně připadá nejvíce na obyvatele v Čechách, nejméně v Podkarpatské Rusi. Srovnáváme-li jednotlivé země, dostaneme tento přehled:

Čechy	95·3
Morava	93·5
Slovensko	71·0
Slezsko	62·7
Podkarpatská Rus	28·3 kg žita

na osobu průměrně ročně.

Poměr množství žita k množství pšenice připadajícího na osobu je v českých zemích sestupný, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi vzestupný. V Čechách, na Moravě a ve Slezsku se pěstuje více žita, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi více pšenice než žita. Tento poměr se zhruba jeví i v spotřebě: větší spotřebou žita v českých zemích, kdežto na Slovensku větší spotřebou pšenice.